

ԳԱԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԺՐՈՒՆԻ

Տարեկան գիշը 10 բուրփի. կէս տարպան 6 բուրփ.
Առանձին համարները 5 կօպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրաստն մէջ.
Մեր հասցէն. Տիֆլիս, Ռեդակցիա «Մշակ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէ Փօն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄԱՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

տային պարապմունքները խլում էին գիւղացիների ամբողջ ժամանակը։ Քիչ վնասված գիւղերում, որտեղ մի քանի տներ էին միայն քանդվել, գիւղացիները ստայան գերաններ եւ կարկատեցին իրանց աները։ Իսկ ասատիկ վընասված եւ հիմնայատակ եղած գիւղերը, որոնք պէտք է իրանց տները շինէին նոր յատակագծերով, չը կարողացան այս ամառ ոչինչ անել՝ թէ զաշտային պարապմունքների և թէ գիւղական անհամաձայնութիւնների պատճառով։

Ս. Քալանթար զեկուցեց հետեւեալը։ Գիւղացիներն իրանք անկարող են նոր ձեւի տներ շինել առանց վարպետների եւ խնդրում են, որ մասնաժողովն իրանց տայ բանւոր վարպետներ։ Գիւղացիներին անհանգստացնում է նաև այն հանդամանքը, որ նոր տներ չինելու համար վերցվում է այս կամ այն գիւղացու հողաբաժինը եւ նրա փոխարէն չէ տրվում ուրիշ տեղում համահաւասար արժողութեան հող։ Գիւղացիները տհաճութեամբ են մասնակցում ուրիշների տների շինութեան գործին, իսկ ուրախութեամբ կօգնէին իւրաքանչիւր ընտանիք իր տան շինութեանը։ այդ պատճառով որբերի եւ այրիների տների շինութիւնը պէտք է բացառապէս կատարվի մասնաժողովի հաշուով։ Քալանթար աւելացրեց, որ պետական կալուածների մինիստրութեան խոստացած փայտից անկարելի է օգտվել շինութիւնների համար, որովհետեւ նրանք շատ հեռու են վեավլած գիւղերից եւ փայտի բերելը աւելի թանգ կը նստի, քան նրա գնելը գիւղերի շրջակայքում։

Յ. Խաչատրեան առաջարկեց տալ գիւղացիներին շինութեան մթերքներ և այլ եւս ՀԱ խառնվել շինութեան գործին, թողնելով գիւղացիներին նրա ամբողջ հոգաը և պատասխանաւութիւնը:

Նահանգական խմժեներ կ. Բուտկելիչ առաջարկեց տների շնորթիւնը կապալով տալ գարունքից Այդ ձեռով կարելի է փութացնել գործը զգալի կերպով:

Ճարտարապէտ Կ. Խիզաննեան, որին ամառավայ ընթացքում յանձնված էր շինութեան գործի հսկողութիւնը Ախալքալաքի գաւառում, զեկուցեց այն դժուարութիւնների մասին, որոնց նա հանդիպել էր Նա ցոյց տուեց վնասված գիւղերի համար ծրագրած նոր յատակածքերը եւ բացատրեց, որ գիւղերի գիրքը շատ տեղ խանգարում է լայն եւ կանօնաւոր փողոցներ անցկացնելու։ Մասնաժողովի օգնութեամբ նորոգվել են հին ձեւի շինութիւններ երկրորդական գիւղերում, իսկ զլիսաւոր գիւղերում պատրաստ է միայն մի շինութիւն—Սամսար գիւղում։

Մասնաժողովը լսելով բացատրութիւնները
եւ քննելով նրանց՝ կայացրեց հետեւեալ որո-
շումները. 1) Բօրժօմի անտառում պատրաս-
տած փայտը որոշ վարձատրութեամբ փոխա-
դրել վեասված գիւղերի շրջանը այնտեղ պահե-
լու համար. 2) Ներկայ աշնան, մինչեւ ձիւնի
դալը, շնորհ մի քանի տասնեակ տներ որբերի
եւ այրիների համար. 3) յանձնել այդ գործը մի
փոքր յանձնաժողովի, որի անդամներ ընտր-
վեցին գաւառապետը, նահանգական ինժեներ-
ները եւ տեղական հաշտարար միջնորդը. 4)
մասնաւոր օգնութիւն հասցնել երկրաշարժից

յետաշրջումներին, զիտութեան եւ կեանքի մէջ
կը մնայ, երեւի անփոփոխ: Բայցի դրանից
անհերքելի է, որ ներկայումս Եւրօպան ամբողջ
Արեւելքի հետ տնտեսաբար եւ քաղաքականո-
րէն մեծ շվիման մէջ է, որը թէպէտ շատ հե-
ռու է առ այժմ իր գագաթնակէտից, սակայն
անշուշտ արագ քայլերով առաջ է գնում, այն-
քան առաջ, որ մենք այդ ընթացքը նկատում
ենք: Այդ շվիման հետ զուգընթացաբար գնում
է զիտնական շվիմարը, որը ունի գործնական
եւ զուտ գիտնական նպատակներ: Այդ է պատ-
ճառը, որ մասնաւոր ճանապարհորդներ, աշ-
խարհազրական եւ ուրիշ ընկերութիւններ,
ոյոյն իսկ կառավարութիւնները մեծ գումար-
ներ են ծախսում արեւելագիտութեան վրա:
Արեւելագիտութիւնը այժմ մեծ պատիւ ունի,
կարելի է ասել մինչեւ անգամ, որ արեւելա-
գիտութիւնը զօգիտալիքմի դրոշմ է կրում իր
վրա: Ինչպէս քաղաքական Եւրօպան զրկթէ
չունի Եւրօպայի սահմաններում լուծելու հար-
ցեր եւ իր քաղաքականութեան առարկայ է
յիննել ոչ-եւրօպական երկիրներ, այնպէս եւ,
ասում են զիտնականները հետեւեալը՝ «Եւ-
րօպայում համարեա թէ ամեն ինչ հետա-
զոտված է, գնանք Արեւելք, մեր նախահայրե-
նիքը, քննենք, հետազոտենք եւ փորձեր քա-
ղենք մեր նախահայրերից»:

Զբ մնելով ոչ արեւելագէտ ընդհանրապէս,

Ասասված այն գիւղերին, որոնք վնասվել են
աեւ միջատներից:

ՊԵՐԱՑԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

յ մատուցին պարզնին. Բայց հասկացողներ
սրվեցան միթէ:

Կարա-Սուրբա

ԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Երկուշաբթի օր, ամսիս 18-ին, Թիֆլիսի
քրոնական թատրօնում, Բուրէնչաէյնի «Դէ-
նոն» օպերայում Դէմօնին տապալցին։ Կարող
ն պատահել օպերաներում դերեր փացնելու-
էպեր, բայց «Դէմօնում» Դէմօնի գերը փր-
ացնել նշանակում է օպերան կատարելապէս
պանել, որովհետեւ դա զրված է յատկապէս
Դէմօնի համար։ Ոչ մի արիս, ոչ մի դուէտ,
չ մի տեսարան չը կարողացաւ պարոնը կար-
ին երգել Օպերայի սկզբից, «Անիծեալ աշ-
արհ» երգից արդէն Դէմօնի ձայնը կիսով
ափ չէր լսվում։ «Մի լար, մանուկ» մեղմ
և եղերը կարծես չէր երգում, ուժեղացնելիս
արագելի բղաւում էր, որ ձայնի անպաշա-
ռութեան նշան է, իսկ «Դու կը լինսի աշխար-
հս թագուհին» երգելիս մինչեւ անգամ չը կա-
ռացաւ լաբէ մօլ նօտան վերջնել՝ «Օդային
վկիանոսում» ամենից գժուար արիան բոլո-
ովին չը կարողացաւ երգել ինչ վերաբերում
գուէտներին եւ անսամբլ երգերին, ուրիշ
բգիչների ամեն մի փոքր ձայնը աւելի էր լսա-
ռում, քան թէ Դէմօնինը, եւ մերթ ընդ մերթ
բրեւ գոռոց արտայայտվում էին Դէմօնի գերի
օրտիսիմօ աեղերի առանձին նօտաները եւ
րգը։ Վերջը պարոնի ձայնը կտրվեց, վերջին
որդողութեան մէջ «Երգվում եմ քեզ» արիան
բրդէն երգեց գրեթէ առանց։ Ձայնի, վերեւի
օտաները ինքան աշխատում էր լաւ վերց-
ել, բայց զօտ տալուց աւելի վատ էր լինում։
«Ն միաց ուրեմն Դէմօնից. կմախքը միայն։
Լօդիի ձայնը առաջ տենօր էր, բայց կորց-
ելով վերեւի բեգիսարը, դառել է երբ թէ
արիտոն, որ նժան է աւելի մեցցօտենօրի,
թէ այսպէս կարելի է ասել, որովհետեւ վե-
ւելի բեգիսար չունի, ներքեւի բեգիսարն էլ
գորացել, որ լսելի լինի, մնում է միջինը,
ն էլ առաւոր և թէ ուսախառներո զօտաւոր

յն էլ բղաւոց Եթէ բեգիստրները զօրաւոր
կ լինէին, այդ ձայնը դարձեալ բարիտոն չէ,
անի որ տեմբրը ոչ հնչիւն է, ոչ մետալային,
չ տեւողական եւ ոչ երգեցողական. այդ բո-
րը երեւում է նրա մէկ միջին լանուալից:
բգելու ձեւը տատանիող է եւ պօրտուանտո-
ւորը անախորժ: Այս տեսակ ձայն ոչ թէ ա-
շխանակարգ, այլ եւ երկրորդական դերերի հա-
ար եւս անյարմար է: Պ. Լոդին ունեցել է
ի փառաւոր անցեալ, լի զափնիներով, երր
ա երգում էր առաջին լիրիկական տեսնօրի-
ւերերը: Նա հասարակութեան այնքան սիրելի
է, որ Թիֆլիսի արիստոկրատ տիկինները նրա
նունը կարդում էին գրուածի հակառակ կող-
եց—իգոլ, որ նշանակում է կուռք, որի պէս
պայտում էին. պարոնը ձայնը կորցնելով

ատւով հեռացել էր բեմի փառաւորութիւնից,
սկ այսօր... Թատրօնում կար բաւական բազ-
ութիւն, որ եկել էր անցեալ տեսնօր—Լօգիի
յժմեան բարիտօնը լսելու։ Ակնյայնի երե-
ւում էր, որ հասարակութիւնը բաժանվել էր
ոկու մասի, մշկը՝ անաշառ քննադատների,
ոռնք իրանց տրտունջը արտայայտում էին
ութեամբ, իսկ միւսը՝ առատ ծախաճարող-
երի, որոնք մինչեւ անգամ արժէքաւոր ըն-

Էլ հայագէտ մասնաւորապէս, ես չը գիտեմ
Ես որքան մեր անցկալի եւ ներկայի արտադր-
ութիւնները ինքն ըստ ինքեան հետաքրքիր են
հատականների համար։ Զեմ կարծում, որ մենք
առամական ինքնուրոյն որ եւ է արժէք ու-
նանք, որովհետեւ ոչ մի ասպարէզում մեր
ոքնուրոյնութիւնը ցոյց չենք տուել։ Մեր ան-
տալլ այնշափ է շարժում գիտականների հե-
աքրքրութիւնը, որքան որ մենք կազմում ենք
որեւելիսան ազգերի շղթայի մէջ մի առանձին
զակ, (թէպէտ եւ ոչ մի ժամանակ վերջնա-
սրգ մեծութեան) եւ միւս կողմից այնքան,
քան հայկական հետազօտութիւններով կա-
սիկ է լուծել արեւելիսան մեծ ազգերի պատ-
ութեան մի քանի չը պարզված կէտերը։ Այս
որչին տեսակէտը ամենից շատ է լսելի լի-
ւում։ Արեւելքի ներկան նոյնպէս շատ է հե-
աքրքրում եւրոպացուն։ Արեւելիսան բանաս-
եղծութեան, երաժշտութեան, ճարտարապե-
ութեան մէջ նա որոնում է նոր ձեւեր եւ
ութեր, ձանձրացած լինելով եւրոպական նոյ-
նութիւնից եւ ես արդէն չեմ խօսում Եւրո-
պայի քաղաքական եւ անտեսական շահերի
սահն, որոնք ստիպում են նրան մանրամաս-
որէն ձանաչել այն նոր երկիրները, որոնց հետ
և արագօրէն նոր կապեր է հաստատում։ Երբ
սնգնում էք որ եւ է եւրոպական գրավա-
սուանոցի պատուհանի առջեւ եւ նայում էք

յ մատուցին պարզնին. Բայց հասկացողներ
սրվեցան միթէ:

Գարա-Ս ուրզա

ՍԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Սեպտեմբերի 14-ին

Մինչեւ այժմ մեր թեմական գպրոցը տեսունի, թէեւ անոնով տեսչի պաշտօնակատանիւ եւ պէտք է ասած, որ մի խելքը գլխի աջի ներկայութիւնը մի փոքր սփոփանք կը երեւանցիներին, որոնք մինչեւ այսօ յոյսով են ապրում Ներկայ հոգաբարձունը գոնէ առ այժմ չարդարացրեց իր վրած յոյսերը, որքան էլ հանգամանքները առաջ դասաւորված լինէին: Սկզբում ներկայաբարձութիւնը միաբերան ասում էր, որ կայ խումբը չը պիտի լինի, թէ չէ անպատճ կը լինեն ինտրիգները եւ աղմուկները աջին ժողովում նախկին խմբից մի քանիս ուիրվեցին, երկրորդ անգամ հրաւրիվեցի ացածները, չը նայած որ ամենքն արձակվան կաթողիկոսական կոնդակով: Դրանցից մէն նամակնեց տեսչի պաշտօնակատար:

նշանակված տասը պաշտօնագույն էր հերկրորդ ժողովին հոգաբարձուներից մի քառականություն էին, այստեղ եղած երես առաջանցումն էին, այստեղ եղած երես առաջնորդի հետ ժողով կազմեցին եւ 2¹ յնով ընդունեցին այն ուսուցիչներին, որոնք խակին ժողովում մերժված էին: Այս առիթու տունջներ եղան. հոգաբարձութիւնը հասակութեան առաջ մի փոքր արդարանալու մար եռանդով տեսչացուների դիմեց, յան լիներից մէկը բոլորովին պատասխան չւեց, միւսը մի փոքր ձգձգելուց յետոյ մեր գալ գրա այդ վարմունքը այնքան էլ լաւարութիւն չը թողեց այստեղ եւ այսպիս է մինչեւ այժմ էլ նոր տեսուչ չը կայ եւ ցառութեամբ մի քանի նոր ուսուցիչների մաքն էլ նոյնն է: Մի խօսքով, եթէ մը լմ թողնենք այն, որ ներկայ հոգաբարձունը խոստումներ է տալիս եկող տարվա մար, կը տեսնենք. որ գլորոցն այս ձեռով կուավարէք նաև նախկին հոգաբարձութիւնը և մինչ էր ներկայ հոգաբարձութեամբ ածը:

Ղրքան էլ դպրոցը փոխիխութեան չենթարկ
միջնադպրեան խաւարի եւ տգիստութեան
ացումը վաստ է, թէեւ անկախ ներկա
արարձութիւնից, Բնենիկ չը կայ, չը կա
եւ նրա 5 արբանեակները, այդ ընկերակ
թիւնն այժմ աստուածավախ Շուշումն է
տւանցիները տանել չը կարողացան Բնենիկի
քակեցն, իսկ երբ շուշեցիները Բնենիկով մ
որ մի հովիւ կը լինեն, մենք կը չնորհաւա
պ նրանց, Բնենիկի պէս հովուեն շուշեցինե
պէս հօտ էր հարկաւոր Գ. Բ.

Թիֆլիս, սեպտեմբերի 4-ին
Օգոստոսի 6-ին գնացի Ալեքսանդրովոլիքի
կազմուան: Կազզուանսում օգոստոսի
4-ին, մի ընկերական շրջանում ինձ կարդա
«Մշակի» № 150-ի մէջ Հ. Տիգրանսեան
սծ նամակը Ալեքսանդրովում ինձ դէռ
քված ազիտացիայի մասին: Կարսում, եր
արասաւում էի զրել պատասխան, ստացա

բասծ զրգերին, ձեր աշքին է ընկնում այ-
հանջը—շուտով ուսումնասիրել Սրբեթիքը
քան համեստաարար մեծ քանակութեամ
Արեւելքին վերաբերված աշխատութիւննե
Առանց չափազանցութեան կարելի է ասել
քաղաքական դէպքերը աւելի արագ են
ում, քան այդ ուսումնասիրութիւնը։ Դրանց
ներայւ ապացոյցները կարող են լինել հայ-
կան կոտորածները 1894—96 թւերին եւ

շինական դէպքերի պատճառը:
Հողոր այս հանգամանքները ի նկատի ունենալով, ամեն մէկը, որ ազգին էլ ուզում տկանէ նա, պիտի ողջունէ «Հայկական մասնակութեան» երեւան գալը, իսկ մենք երս, պիտի ընդունենք այդ ինչպէս վերին ոինանի կարեւոր մի գործ: Ո՞վ կարող է քեզ որ եթէ թիւրքահայերի մեծ կատանքների ժամանակ եւրօպական հասարակունը չը բողոքեց այդ վայրենութեան, դէմ այն նով, որով նա կարող էր անել, այդ կարեւէ բացատրել բաւականաշափ նրանով, որ երի մասին այդ ժամանակ նա ոչինչ չը գիտու: «Հայկական մատենախօսութեամբ» միջոց նրան ճանաչել մեզ՝ նշանակում է գրաւել ու շաղրութիւնը մեզ վրա, իսկ գրաւել ու շաղրութիւնը արդէն առաջին քայլն է պի այն յարգանքը նրա կողմից, որին մնանք եանի ենք:

«Մշակի» 155-րդ №-ը, որի մէջ պ. Մ. հերքում է այդ լուրը, իսկ Շիրակիցին իր նամակով կրկին հաստատում է: Ենթազրելով, որ թղթակցութիւնները այդքանով չը պիտի վերջանային, ևս բարեւոք համարեցի պատասխանել Թիֆլիսում:

Սյստեղ յայտնվեց, որ իմ հնդազրութիւնը
արդարացել է չափազանց մեծ ծաւալով. այն
օրից մինչեւ այժմ թիֆլիսի բոլոր հայ թեր-
թերում դուրս են եկել մեծ քանակութեամբ
թեր եւ դէմ գրուածքներ իմ մասին։ Խորա-
սուզված սխալների մէջ, ամեն մի սխալ ուղղ-
վել ջանացողը գործում է նոր նոր սխալներ։
Ամենից մեծ սխալի մէջ ընկել է Մարտ. Յա-
ռութիւնեան, որ հրապարակ է դուրս գալիս
«Մշակի» № 164-ի մէջ ուրիշի թելազրութեամբ,
եւ անդիտակցարար զոհ է գնում սուտ վկա-
յութեան։ Բացի գրանից նա, կարծելով որ
ճշմարիտ է գրում, յանձն է առնում համարձակ
չօշափել իմ պատիւք։

բազմություն, սր ուղղութանակը, վարօնս ըստրա-
նուր թելագրութեամբ, մի բան են անում, այն
է յարձակվում են Հ. Տիգրաննեանի վրա, թէ
ինչու նա այդպիսի նամակ է գրում, հերքում
են դաւանաքննութեան հարցը եւ բայցատրում
հասարակական անտարբերութիւնը դէպի կօն-
ցէրաները ժողովրդի մէջ առաջացած սառնու-
թեամբ, չորհիւ իմ, իբր թէ, գործին թոյլ
վերաբերվելուս: Բայց ոչ ոք չէ հերքում ազի-
տայիշայի տեղի ունենալը, ընդհակառակն, ա-
մենքն ուղղակի կամ կողմնակի կերպով հաս-
տառում են նրան:

Պ. Մ. գրում է. «Քաղաքագլուխը եւ յաջոր-
դը ուզում էին եկեղեցական խումբ կազմել
տալ եւ այդպիսով նպաստել...»: Ես ոչ ոքի
չեմ դիմել ինդրելու նպաստել ոչ կօնցէրատին
եւ ոչ հոգեւոր խմբին, եկեղեցուն ես տալիս
եմ գործ եւ նա տալիս է ինձ այդ գործի հա-
մար վաղօրօք պայմանաւորված վճար: Վճարը
նպաստ չէ... «Դպրոց մտանք, ուր տեղի էին
ունենում կրկնողութիւնները եւ առաջարկե-
ցինք 30—40...»: Պ. Մ. դպրոց մտել է մի
փոքր երեխայի հետ, որը դիմում է ինձ վեց
շահի գլաւ տուրք խօսքերով, ոչ թէ կրկնու-
թեան ժամանակ, այլ կօնցէրատի փակման
կօնտրափիշան կարդալուց յետոյց: Մրանք են
պ. Մ.-ի առաջ բերած համակարական նշանները
դէպի իմ գործը:

Բայց ինչ է պատճառն այդ յամառ ազիտացիակի, որը՝ բացի ինձանից, բոլորին յայտնի էր եւ որին մասնակցում էին եւ երիտասարդները:

Մարտ. Յարութիւնեան գրում է. 1) թէ իմ զատկական կօնցէրտից հասորակութիւնը իրը թէ գդգոհ է մնացել եւ սառել է, եւ 2) թէ աղջատախնամ հոգաբարձութիւնը քիչ փող է ստացել ինձանից. Հորինիւ իրը թէ իմ ցոյց տուած տարօրինակ ծախսերի:

Պատասխանում եմ. 1) Զատկական կօնցէրտի 16 երգերից երկուոք միայն անազող են անցել, այն էլ ոչ իսրական, այլ սօրո. որ մեծ մասամբ ինձանից չէր կախված: Բայց ինչու այն ժամանակ բանիմաց անձինք չը յայտնեցին եւ եւանդաւութեանը հաշում կամ սար-

ինձ իրանց դժգույթիւնը խօսքով, կամ պրավ եւ կամ լրագրի միջոցով; 2) Արտիստը, բայց կօնցէրտական ծախսերից, իր ծախսերը հանելուց յետոյ է տալիս զուտ արդիւնքից մաս բարեգործական նպատակի համար, իսկ այս-տեղ իմ փողն ընդունողները իմ ընակարանի վարձը չը կամեցան հաշեել եւ ես ստիպվեցի տալ իրանց ուզածը. Նրանք ինձ անդորրագիրը չը տուին:

Ես իմ կօնցէրտաներից ոչ մի կողէկ ոչ ոքի տալու իրաւունք չունեմ, այլ ինչ որ տալիս եմ, դա իմ սեփական փողից պէտք է հաշեել. այդ յայտնել եմ հոգաբարձութեան, մինչդեռ նա իմ պազանիքը հրապարակէ հանոււմ Մարտ. Յարութիւնեանի միջոցով. նոյն միջոցով ա-սոււմ է այժմ, որ բոլոր տոմսակները սպասել

Դրդված լինելով այս ընդհանուր կշռադա-
տութիւններից, Պարիգ եղած ժամանակս շտա-
պեցի ծանօթանալ հայր Պարոննեանի դեռ
չը հրատարակված «Մատենախօսութեան» հետ:
Իմ առջեւ ունէի տասնեակ տուփեր անթիւ-
թերթիկներով, որոնց վրա հաւաքված էին
մատենագրական տեղեկութիւնները: Անընդու-
նակ լինելով քննադատական աչքով նայել այդ
գործի վրա, հեղինակի թոյրտութեամբ երկու-
տառերի տուփերը տարայ երկու յայտնի հայա-
գէտների՝ պրօֆէսօր Կարիերի և. պրօֆէսօր
Մէյէի մօտ, որոնք սիրով համաձայնվեցին նա-
յել եւ իրանց կարծիքը յայտնել: Մանրամասն
հետազոտութիւններից յետոյ նրանք ասացին
գուեթէ մի եւ նոյն բանը: Ահա նրանց կարծի-
քը: Հ. Պարոննեանի աշխատանքը շատ մեծ եւ
մանրակրկիտ գործ է, բայց առժամանակ նա-
գեռ միայն նիւթ է, չը մշակված եւ չը դասա-
ւորած: Եթէ այդ նիւթը մշակվի եւ դասաւոր-
վի մանաւանդ ըստ նիւթերի, այն ժամանակ
Պարոննեանի «Մատենախօսութիւնը» մեծ ծա-
ռայութիւն կարող է անել: Այստեղ եւս աւե-
լացնում էին Կարիէրը եւ Մէյէն, որ այդ մշա-
կումը ահաւոր գործ է, որը պահանջում է
բաւական ժամանակ եւ ոյժ:

